Maria Jankowska

ROLA SPOŁECZNA I STEREOTYP W KONCEPCJI TADEUSZA SZCZURKIEWICZA

Tak jak całą koncepcję socjologiczną Tadeusza Szczurkiewicza charakteryzuje się swoistą oryginalnością ontologiczną i metodologiczną odróżniającą ją od innych — Jan Szczepański określił ten fakt jako „...własny styl uprawiania swojej dyscypliny naukowej[1] — tak rozumienie oraz geneza dwóch wymienionych wyżej kategorii zasługuje na uwagę ze względu na ich specyficzne ujęcie przez Profesora. Kategorie te nie zajmują naczelnych pozycji w systemie socjologicznym Autora. Niemniej jednak z uwagi na swą poznawczą wartość należy bliżej zająć się nimi, tym bardziej, że stanowią one nieodzowny element w wyjaśnianiu zarówno zachowań społecznych jak i zbiorowej świadomości".

Celem artykułu jest wykazanie istoty specyficznego, odrębnego traktowania kategorii roli społecznej i stereotypu przez Tadeuszza Szczurkiewicza oraz uzasadnienie wyższości poznawczej tego ujęcia nad pozostałymi.

1. Rola społeczna — geneza, rozumienie, istota

Role społeczne jako przedmiot swych dociekań prawie jednocześnie uczynili przedstawiciele socjologii, antropologii kulturalnej oraz psychologii społecznej. Reprezentanci tych dziedzin naukowych byli zainteresowani wyłącznie rozwijaniem tych zagadnień, które były istotne dla poszczególnych dyscyplin, a nie teorii roli społecznej jako zwartej całości. Drugą ważną przyczyną braku jednolitej koncepcji roli społecznej w naukach humanistycznych jest fakt, że u większości badaczy nie

[1] J. Szczepański, *Poglądy teoretyczno-metodologiczne Tadeusza Szczurkiewicza*, w: *60 lat Socjologii Poznańskiej, pod red. A. Kwileckiego*, Poznań 1981, s. 145.

stanowi ona zasadniczego przedmiotu, ani rozważań, ani badań. Niemniej jednak w naukach społecznych należy wyróżnić dwa ujęcia teorii roli społecznej:

a) rozpatrywane jako teoria makrostrukturalna,

b) rozpatrywane jako teoria mikrostrukturalna pozwalająca wyjaśnić zachowania jednostek jako członków grup społecznych lub dotrzeć do składników osobowości społecznej danej jednostki.

Kategorie roli społecznej stanowiącą istotny element opisu systemu społecznego jak i jego funkcjonowanie upowszechnił Ralph Linton. W swej pracy The Cultural Backround of Personality stwierdził iż: „...system społeczny jest pewnym zbiorem jednostek ludzkich jak i szeregiem uporządkowanych wzorów kulturowych" [2]. Role społeczną ujmował natomiast Linton jako „...całościową sumę wzorów kulturowych wiążących się z określonym statusem, obejmującą postawy, wartości i zachowania, które społeczeństwo przypisuje każdemu osobnikowi posiadającemu dany status". Ponadto obok ujęcia roli społecznej w kategoriach teorii makrostruktury u tego autora spotkać można także ujęcie mikrostrukturalne, gdyż rola w rozumieniu Lintona jest wyłącznie narzędziem służącym do podziału ludzkiej osobowości na podstawową i statusową. [4]

Podobna dwoistość ujęć pojawia się także w koncepcji Talcotta Parsonsa, który system społeczny definiował jako pewną całość złożoną z ról społecznych natomiast role traktował jako element osobowości jednostki. Rola w rozumieniu tego autora kształtuje i określa udział jednostki w procesie interakcji, w którym każdy posiada orientacje na innych jak i na siebie, gdyż oba te elementy są częściami jego roli. [5]

Ujęcie roli wyłącznie od strony jednostki pojawia się także w koncepcji psychologa społecznego S. Sargenta, dla którego rola jednostki jest wzorem lub nawet typem zachowania społecznego, które wydaje się tej jednostce odpowiednie w danej sytuacji w odniesieniu do oczekiwań i żądań członków grupy. [6] Niemniej jednak ujęcie roli w systemie teoretycznym Sargenta rozpatrywane jest wyłącznie na gruncie teorii mikrostruktury czym zasadniczo różni się od ujęcia T. Parsona, który wychodzi od systemu społecznego, czyli teorii makrostrukturalnej, po to aby poprzez proces interakcji przejść do roli społecznej rozpatrywanej wyłącznie od strony jednostki, traktując ją jako element jej osobowości.

---

[2] R. Linton, *The Cultural Backround of Personality*, London 1947, s. 40.

[3] R. Linton, *Kulturowe podstawy osobowości*, Warszawa 1975, s. 92.

[4] Ibidem, s. 146 - 148.

[5] T. Parsons, E. Shills, *Values, Motives and System of Action*, w: *Toward a General Theory of Action*, Cambridge—Harvard University Press 1951, s. 53.

[6] S. Sargent, *Concepts of Role and Ego in Contemporary Psychology*, w: J. K. Rosher, N. Sherif, *Social Psychology on the Chossroad*, New York 1951, s. 360.

Teorie roli społecznej ujmowane mikrostrukturalnie mają znacznie więcej zwolenników niż przedstawione wyżej ujęcia. Należą do nich zarówno koncepcje wyznaczające jednostkowe zachowania takich przedstawicieli jak: A. Pierce'a, K. Davisa czy R. Bierstadta [7] oraz psychologistyczne ujęcia roli społecznej T. Sarbina, D. Levinsona czy T. Newcomba. [8] Niemniej jednak wśród tych koncepcji na szczególną uwagę zasługuje polska wersja roli społecznej, według której, kategoria ta wyznacza jednostkowe zachowania jak i stanowi element osobowości społecznej. Prekursorem takiego ujęcia roli społecznej był Florian Znaniecki, który uznając działania społeczne jako zasadniczy element zjawisk społecznych w terminach czynności formułował teorie roli i osobowości społecznej. Problemy te stanowiły istotne znaczenie w całym systemie socjologicznym F. Znanieckiego i przewijały się one prawie przez wszystkie prace tegoż autora [9]. Początkowo przy pomocy roli społecznej F. Znaniecki definiował osobowość społeczną czemu dał wyraz w swej pracy Ludzie teraźniejsi a cywilizacja przyszłości. Osobowość rozumiał jako syntezę ról pełnionych przez osobników w kręgu społecznym. Role społeczne narzucone były przez wzory osobowe i właśnie przez to wykazywały różne skale podobieństwa i różnic umożliwiających klasyfikacje osób społecznych, wśród których F. Znaniecki wyróżnił: „ludzi dobrze wychowanych, ludzi pracy, ludzi zabawy oraz ludzi zboczeńców" [10]. W swoich późniejszych pracach w związku ze zmianą podziału klasy zjawisk rozpatrywanych przez socjologie, w których wyróżnił: zjawiska społeczne, role społeczne, grupe oraz społeczeństwo; miejsce teorii osobowości społecznej zajęła właśnie teoria roli społecznej. Wówczas to, role społeczne stały się podstawowym pojęciem metodologicznym do analizy stosunków społecznych. W swej głośnej pracy napisanej w 1952 roku w języku angielskim Cultural Sciences Their Origin and Development, którą Jerzy Szacki określił jako nową wersję Wstępu do socjologii napisaną w 1922 roku, F. Znaniecki stwierdził: „Skoro w cią-

[7] Patrz tych autorów następujące prace: A. Pierce, *On the Concepts of Role and Status, Sociologus Zeitschrift für Empirische Sociologie, Social Psychologie und Ethnologische Forschunge*, Vol. 6, 1956, s. 29-34; F. Bates, *A Conceptual Analysis of Group Structure*, Social Forces, Vol. 36, 1957, s. 103-111; K. Davis, *Human Society*, New York 1948-49, s. 90; R. Bierstadt, *The Social Order*. An Introduction to Sociology, New York 1957, s. 216.

[8] T. Sarbin, *Role Theory*, w: *Handbook of Social Psychology*, Cambridge 1954, s. 232; D. Levinson, *Role, Personality and Social Structure in the Organizational Setting*, Journal of Abnormal and Social Psychology, Vol. 58, 1959; T. Newcomb, *Psychologia społeczna*, Warszawa 1970, s. 280.

[9] Szczegółowo przedstawia je Jerzy Piotrowski w swoim artykule, *Zagadnienie roli społecznej w systemie socjologicznym Floriana Znanieckiego*, w: *Florian Znaniecki i jego rola w socjologii*, pod red. A. Kwileckiego, Poznań 1975, s. 158.

[10] F. Znaniecki, *Ludzie teraźniejsi a cywilizacja przyszłości*, Warszawa 1974, s. 108-113.

gu swego życia jednostka gra wiele ról społecznych, z których każda warunkuje to, co inne jednostki robią w stosunku do niej i co ona sama będzie robić w jakichś późniejszych rolach, można powiedzieć, że z socjologicznego punktu widzenia cała osobowość jednostki jest dynamiczną, historyczną syntezą wszystkich jej ról społecznych" [11]. Rola społeczna według F. Znanieckiego jest wyższą formą współżycia społecznego, a Autor określa ją: „. . .system normatywnych stosunków między jednostką a pewną częścią jej środowiska społecznego" [12]. W swej analizie roli społecznej Znaniecki sięga do R. Parka, którego opublikowany w roku 1926 „Survey" artykuł Behind Aur Masks uważany jest jako pionierski w kwestii roli społecznej. Wyróżnia w niej cztery zasadnicze elementy: obraz osoby jaką grający aktor odgrywa, zespół osób grających, współdziałających z aktorem, „prawa" nosiciela roli oraz określone obowiązki, które wypełnia. [13] Mimo iż F. Znaniecki używa tych samych pojęć co prekursorzy psychologii społecznej jego koncepcja neguje, a właściwie odrzuca panujący ówcześnie trend psychologizmu i behawioryzmu w wyjaśnianiu działań ludzkich. Znaniecki zajmuje się wyłącznie osobowością społeczną jako syntezą ról należących do ponadindywidualnego porządku aksjonormatywnego. [14] Jako przeciwnik pozytywistycznego wzorca uprawiania nauk społecznych Autor ten wskazuje na silny związek zachodzący pomiędzy zachowaniami społecznymi a ich akceptacją na gruncie świadomościowym. Związek ten określił „wyjaśnianiem udziału jednostki w kulturze" [15]. Odrzucając traktowanie uczestników roli jak i podmiotów, i przedmiotów jako naturalnych całości twierdził, że „. . .działający podmiot jako taki jest niedostępny naukowej obserwacji; wiemy o nim tylko tyle, że jest ośrodkiem doświadczeń i czynności" [16]. Według F. Znanieckiego w wyjaśnianiu zjawisk kulturowych badacz nie powinien stosować metody obserwacji ale metodę docierającą do wnętrza badanych zjawisk. Ten istotny z punktu widzenia poznawczego postulat Autor sformułował w swej słynnej zasadzie współczynnika humanistycznego, która nakazywała badać rzeczywistość nie jako byt rzeczowy ale jako byt doświadczony przez ludzi i przez to doświadczenie tworzony [17]. Konsekwencją metodologiczną wersji tej zasady była stosowana oraz upowszechniana przez Autora technika dokumentów osobistych.

---

[11] F. Znaniecki, *Nauki o kulturze*, Warszawa 1971, s. 695.

[12] F. Znaniecki, *Społeczne role uczonych a historyczne cechy wiedzy*, Przegląd Socjologiczny 1937, t. V, s. 10.

[13] F. Znaniecki, *Social Relations and Social Roles*, San Francisco 1965, s. 208.

[14] J. Szacki, *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa 1983, t. II, s. 749.

[15] F. Znaniecki, *Nauki o kulturze*, op. cit., s. 532.

[16] F. Znaniecki, *The Method of Sociology*, New York 1934, s. 131 - 132.

[17] F. Znaniecki, *Wstęp do socjologii*, Poznań 1922, s. 34.

Bardziej przejrzystą koncepcję roli społecznej proponuje uczeń Floriana Znanieckiego profesor Tadeusz Szczurkiewicz. Wierny fundamentalnemu założeniu swojej koncepcji uprawiania socjologii, która mówi o konieczności wychodzenia przy badaniu wszelkich zjawisk społecznych od faktu współżycia społecznego jako faktu pierwotnego, zrywa On z idealistyczną koncepcją swego Mistrza na rzecz jej materialistycznego ujmowania i rozumienia. Istota roli społecznej jest ściśle związana z kategorią wzoru społecznego, który według T. Szczurkiewicza, obok członków i wartości materialnych stanowi warunek realnego istnienia grupy społecznej. Wzór będący zespołem norm określa, co osobnik powinien wykonywać, lub czego nie powinien robić. Rola społeczna natomiast, to zespół działań wyznaczonych przez wzór społeczny ustalony w danej grupie. Tak oto rola społeczna zrelatywizowana jest do grupy, w której jest realizowana. W związku z czym każdy człowiek ma różne role społeczne w zależoności od ilości i rodzaju grup społecznych do których należy. [18]

Ponieważ każdy z nas jest jednocześnie członkiem różnych grup społecznych często zachodzi przypadek, iż wzory tych grup jak i wyznaczone przez nie role mogą pomiędzy sobą być: zbieżne, obojętne lub nawet rozbieżne. Pierwszy przypadek zachodzi wówczas, jak stwierdza Tadeusz Szczurkiewicz, gdy pomiędzy wymaganiami wzorów i wyznaczonymi przez nie działaniami nie zachodzi żadna sprzeczność a wręcz przeciwnie, wymagania te pokrywają się, uzupełniają lub są pomiędzy sobą uzgadniane. Wzory i role są obojętne gdy pozostają w stosunku zewnętrzności do siebie gdyż dotyczą zupełnie odmiennej sfery działań. Trzeci przypadek zachodzi wówczas gdy wymagania stawiane przez wzory i realizowanie działań wymaganych przez te wzory, pozostają w sprzeczności z innymi wzorami i rolami społecznymi [19].

T. Szczurkiewicz w swej genezie roli społecznej z wszelkimi tendencjami odnoszenia tego pojęcia do osobowości społecznej, jak ma to miejsce w koncepcji F. Znanieckiego, czy też w ujęciu Jego ucznia Jana Szczepańskiego [20] oraz wśród przedstawicieli psychologii społecznej. Ponadto odcina się od teorii odnoszącej tę kategorię do ujęć makrostrukturalnych zapoczątkowanych przez R. Lintona i kontynuowanych przez T. Parsonsa. W swej genezie i rozumienia roli społecznej T. Szczurkiewicz nie ulega także panującej modnej tendencji ujmowania tej kategorii w sferze łączącej osobowość z kulturą realizowaną w procesie interakcji. Właśnie takie ujęcie wywarło duży wpływ na rozumienia wzoru społecznego i roli społecznej oraz traktowanie tych pojęć zamien-

[18] T. Szczurkiewicz, *Studia socjologiczne*, Warszawa 1970, s. 381.

[19] *Ibidem*, s. 381 - 382.

[20] J. Szczepański role społeczne traktuje jako jeden z elementów osobowości społecznej. Idem, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 128 - 138.

nie. Przykładem mogą być stanowiska J. Benneta, M. Tumina, T. Newcomba, S. Sargenta. Nawet A Modern Dictionary of Sociology role określa poprzez wzór zachowania zestrukturalizowany wokół określonych praw i obowiązków, związany z poszczególnymi pozycjami w grupie lub sytuacji społecznej [21]. Tendencje wyprowadzania wzoru społecznego z roli społecznej występuje także w naszej socjologii. Przykładem mogą być stanowiska J. Kulpińskiej, A. Buchner-Jeziorskiej, A. Wojciechowskiej-Cieślak częściowo także S. Kowalewskiej [22].

Stanowiska [23] te, traktujące zamiennie pojęcie roli i wzoru świadczą o ciągle niedostatecznym zbadaniu i wyjaśnieniu problemów kultury, świadomości, osobowości i roli społecznej na gruncie materializmu historycznego. Z tego względu stanowisko T. Szczurkiewicza zasługuje na szczególną uwagę, gdyż traktuje ono role społeczne jako nieodzowny przejaw funkcjonowania realnie istniejącej grupy społecznej. Tak oto nie struktura społeczna, nie osobowość tworzą role spoeczne, ale wzory społeczne ustanawiane przez członków grupy społecznej.

2. Znaczenie kategorii stereotypu w koncepcji T. Szczurkiewicza

Konsekwentne odrzucanie wszelkich ujęć idealistycznych przez Profesora widoczne jest także w sposobie traktowania, rozumienia kategorii stereotypu.

Pierwsze rozważania nad pojęciem stereotypu zapoczątkowane zostały przez W. Lippmanna i G. Allporta i dotyczyły wyłącznie stereotypów rasowych i etnicznych z wyraźną konotacją psychologiczną [24]. W naszej rodzimej socjologii badania nad uwarunkowaniami społeczno-ekonomicznymi i kulturowymi w powstawaniu wyobrażeń stereotypowych spotkać możemy u: J. Chałasińskiego, D. Gałaja, M. Markiewicza

---

[21] *A Modern Dictionary of Sociology*, New York 1969, s. 352.

[22] Patrze prace: J. Kulpińska, *Zróżnicowanie wzoru osobowego pracownika ze względu na pozycje i rolę w społeczności zakładowej*, w: *Socjalistyczny wzór osobowy pracownika*, pod red. M. Michalika, Warszawa 1977, s. 113 - 114; A. Buchner-Jeziorska, A. Wojciechowska-Cieślak, *Społeczna sytuacja pracy w przemyśle.* Pracownicy umysłowi, Warszawa 1977; S. Kowalewska utożsamia rolę społeczną z pozycją. Sugestia ta nie jest najtrafniejsza, gdyż rola — to działanie, a pozycja — to tylko uprawnienie z tytułu pełnionej funkcji. Idem, *Przysposobienie do pracy w przemyśle.* Zagadnienia kultury pracy, Wrocław 1966, s. 8.

[23] Szerzej przedstawiam je w swej pracy doktorskiej: *Wpływ postępu technicznego na zmiany wzorów zachowań pracowników bezpośrednio produkcyjnych wybranych przedsiębiorstw przemysłowych*, Maszynopis, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu 1982, s. 166 - 169.

[24] W. Lippmann, *Public Opinion*, New York I wyd. 1922 i II wyd. 1965; G. Allport, *The Nature of Prejudice*, New York 1958.

czy S. Nowakowskiego [25]. Językową naturą stereotypów i ich funkcjonowaniem w percepcji społecznej zajmuje się A. Schaff [26]. Natomiast socjologiczny punkt widzenia z wykorzystaniem pojęć z zakresu psychologii społecznej widoczny był u S. Ossowskiego [27].

Zupełnie inaczej rozumienie i genetyczne pochodzenie przedstawia T. Szczurkiewicz, który pisze: „Stereotyp — najogólniej mówiąc — to pewien względnie ustalony schemat przedstawiania sobie osób, rzeczy, sytuacji czy grup społecznych, zawierający pewne wartościowania, ale nie mający charakteru normatywnego" [28]. W definicji Profesora należy wyróżnić cztery cechy stanowiące o istocie tego pojęcia:

a) względność ustalonego stereotypu, czyli jego podatność na zmiany,

b) schematyczność, której źródło tkwi w ogólnoludzkiej tendencji do tworzenia uogólnień na podstawie jednego lub niewielkiej ilości doświadczeń,

c) wartościujące zabarwienie związane z ocenianiem,

d) nienormatywny charakter wywodzący się z irracjonalnego i bezrefleksyjnego sposobu widzenia rzeczywistości.

Stereotyp w ujęciu T. Szczurkiewicza nie tylko ułatwia obcowanie ludzi gdyż zwalnia nas od konieczności ciągłej obserwacji i ostrożnego wnioskowania ale także deformuje on obraz rzeczywistości społecznej poprzez upraszczanie, prowadzi niejednokrotnie do niesprawiedliwych ocen, niewłaściwych zachowań, a nawet sytuacji konfliktowych [29]. Autor stoi na stanowisku, iż zdolność uwalniania się od stereotypów zarówno w myśleniu jak i działaniu jest raczej rzadka, ulegają jej nawet ludzie wykształceni, żyjący w różnych środowiskach, czyli wbrew tezie J. Wiatra, który stwierdza: „Im wyższy poziom wykształcenia ogólnego kontaktów ze światem itp., tym mniejsza jest podatność jednostki i grupy na myślenie stereotypowe" [30]. Zdaniem T. Szczurkiewicza jedynie ludzie żyjący w okresach gwałtownych przemian społeczno-gospodarczych, w których rozpada się dotychczasowa organizacja społeczna i przestają obowiązywać dotychczasowe wzory społeczne i towarzy-

---

[25] J. Chałasiński, *Antagonizm polsko-niemiecki w osadzie fabrycznej*, „Kopalnia na Górnym Śląsku, Warszawa 1935, s. 48 - 49; D. Gałaj, *Autorytet przodujących rolników*, Kultura i Społeczeństwo 1960 nr 4; W. Markiewicz, *Przeobrażenia świadomości narodowej reemigrantów polskich z Francji*, Poznań 1960; S. Nowakowski, *Adaptacja ludności na Śląsku Opolskim*, Poznań 1957.

[26] A. Schaff, *Język a poznanie*, PWN Warszawa 1962 oraz *Język a działanie ludzkie*, Kultura i Społeczeństwo 1967 nr 2, s. 65 - 77 oraz Idem, *Język — myślenie — działanie. Język a stereotyp*, Kultura i Społeczeństwo 1976 nr 3, s. 29 - 36.

[27] S. Ossowski, *Z zagadnień psychologii społecznej*, w: *Dzieła*, t. III, Warszawa 1967, s. 39 - 59.

[28] T. Szczurkiewicz, *Studia socjologiczne*, op. cit., s. 394.

[29] Ibidem., s. 395.

[30] J. Wiatr, *Naród i państwo*, Warszawa 1969, s. 407.

szące im sankcje społeczne, a nie powstały jeszcze nowe; są znacznie mniej podatni na stereotypowe myślenie i działanie [31].

Oryginalność ujęcia stereotypu przez T. Szczurkiewicza polega na tym, że traktuje On stereotyp jako sposób patrzenia na rzeczywistość wyznaczony nie tylko przez wrażenia i pojęcia ale przede wszystkim przez wartości [32]. Z tego względu właśnie jedną z istotnych cech stereotypu w ujęciu Profesora jest wartościowanie postrzeganej rzeczywistości. Takie rozumienie stereotypu pozwala nie tylko poznawać badaną rzeczywistość, ale także traktować go z punktu widzenia metodologicznego jako element zbiorowej świadomości.

Zakończenie

Wychodząc w genetycznym wyjaśnianiu i rozumieniu istoty kategorii roli społecznej i stereotypu społecznego od faktu współżycia społecznego jako faktu pierwotnego, ujmowanego na gruncie grupy społecznej T. Szczurkiewicz wprowadza nowe elementy socjologiczne, które jak dotąd nie są dostatecznie uwzględniane w naszej socjologii.

Również osobowość społeczna w koncepcji T. Szczurkiewicza traktowana jest jako kategoria wyłącznie socjologiczna, zrywająca z tendencjami psychologizmu. O jej istocie stanowią właśnie dwie prezentowane kategorie oraz wzór społeczny ustanawiany przez członków grupy społecznej.

Większość przedstawionych stanowisk w kwestii genezy, rozumienia i wyjaśniania kategorii roli społecznej i stereotypu obciążona jest pierwiastkami idealistycznego ujmowania rzeczywistości oraz psychologizmem. Cech tych natomiast pozbawiona jest koncepcja T. Szczurkiewicza i z tego względu zasługuje na uwagę i popularyzację. Jej użyteczność poznawcza wskazuje na właściwy kierunek w badaniach zachowań społecznych i ludzkiej świadomości.

GESELLSCHAFTSROLLE UND STEREOTYP IN DER KONZEPTION VON T. SZCZURKIEWICZ

Zusammenfassung

Der Ziel dieses Artikels ist die Betonung der Erkentnisbedeutung (die in unserer Sozjologie zu weniq wahrgenommen ist) von der Erfassung einer Kathegorie einer Gesellschaftsrolle und des Gesellschaftssrereotyps in der Konzeption der Sozjologie von T. Szczurkiewicz.

[31] T. Szczurkiewicz, *op. cit.*, s. 396 - 397.

[32] A. Sosnowski, J. Walkowiak, *Stereotypy zawodów i kategorii zawodowych* (Próba analizy i propozycje badawcze), Studia Socjologiczne 1979 nr 1, s. 75.

Der Verfasser lehnt die Gesellschaftsstruktur und die Individualität ab sucht nach der Genese der Gesellschaftsrolle in einem normativen Gesellschaftsmuster, das von realen Mitglieder einer Gesellschaftsgruppe bestimmt ist.

Den Stereotyp betrachtet er als gesellschaftlich bestimmtes Eigentum des Menschenverstandes, das ihm bei Erkennen und Urteilen der Wirklichkeit hilft.

Beide erwähnte Kathegotien, die aufgrund einer Gesellschaftsgruppe funktionieren, sichern dem Verfasser eine spezyfische, materialistische Art der Fassung der Sozjologie, die sie von anderen unterscheidet und die von ihrer hochen Erkentniseffektivität zeigt.